

Beslutningsforslag nr. B 71. Fremsat den 20. marts 1984 af Ingerlise Koefoed (SF), Gade (SF), Birthe Hansen (SF), Inger Harms (SF), Leif Hermann (SF) og Ebba Strange (SF)

Forslag til folketingsbeslutning

om udvidet støtte til frembringelse, trykning og spredning af bøger

Folketinget opfordrer regeringen til på forslagene til de årlige finanslove at optage et beløb på 15 mill. kr. for at lette forudsætningerne for at frembringe, trykke og sprede bøger. Beløbet fordeles således:

- 1) *Udvidede personstøtteordninger* til forfattere og andre frembringere af børnebøger, ungdomsbøger og fagbøger samt oversættere. Pengene gives i form af arbejdsstipendier, faste ydelser og produktionspræmier og tænkes fordelt af et nyt udvalg under Statens Kunstfond.
- 2) *Værkstøtteordninger* til udgivelse og oversættelse af klassisk litteratur, illustrerede danske børne- og ungdomsbøger, kunstbøger, lyrik, dansk faglitteratur af mere speciel art og nationale leksika (encyklopædier) samt eksperimenterende dansk og udenlandsk skønlitteratur.
- 3) *Tidsskriftstøtteordning* til redaktion og udgivelse af litterære tidsskrifter, kunstitidsskrifter og andre kulturtidsskrifter.

Bemærkninger til forslaget

Almindelige bemærkninger

I de senere år har forfattere, forlæggere og andre, der arbejder med litteratur og litteraturformidling, gang på gang gjort opmærksom på, at den danske bogproduktion er i krise, og at det bliver sværere og sværere for forlag, boghandlere og forfattere at tage konkurrencen op med den masseproducerede udenlandske litteratur.

Der udkommer stadig mange bøger i Danmark, men kvaliteten og bredden synes at være vigende. Den originale danske og udenlandske islæt er på vej ud, der er svære tider for debatlitteratur og nyskabende litteratur, og et originalt indslag i bogproduktionen som den firfarvede danske billedbog er så godt som forsvundet.

Alt dette skyldes ikke mindst nedskæringerne på folke- og skolebiblioteker, der tidligere har været de store aftagere af også ikke helt traditionel litteratur og dermed har været et sikkerhedsnet under bredden og lødigheden i den danske bogproduktion.

I 1972 nedsatte ministeren for kulturelle anliggender et udvalg, der skulle undersøge det danske bogmarked, og komme med forslag om forskellige støtteforanstaltninger o.lign., der kunne sikre en fortsat originalitet, bredde og lødighed i bogproduktionen. Udvalget afgav i 1983 betænkningen »Bøger i Danmark« (betænkning nr. 969). Udvalgets flertal foreslog oprettelse af en bogfond, der årligt skulle uddele 20 mill. kr. i støtte til bl.a. forfattere.

Der var imidlertid i udvalget en så stor uenighed om dette hovedforslag, at det er blevet alt for let i sparetider at gemme hele betænkningen væk og altså »glemme« at gøre noget ved bogens situation. Fremsættelsen af nærværende forslag, som ikke er analogt med bogudvalgets bogfondforslag, skal understrege, at tingene ikke må »lægges i mølposen«, men at der tværtimod er større og større grund til at gøre noget effektivt ved bogens og forfatternes situation og gøre det fortløbende.

Bemærkninger til forslaget enkelte punkter

Børne- og ungdomslitteratur

Den danske børne- og ungdomslitteratur er i dag en af de mest truede litteraturarter.

Samtlige danske forlag udtrykker stor betænkelighed ved at udgive danske flerfarvede billedbøger, medmindre der foreligger forhåndstilkendegivelser om samtryk med udenlandske forlag. Desuden falder oplagstallene drastisk i forbindelse med nedskæringerne på det offentlige indkøb, som udgør det primære udgivelsesgrundlag for den danske børne- og ungdomsbog.

Danske billedbøger udgivet i Danmark bliver derfor specielt dyre i forhold til den importerede billedbog. De vil som følge heraf i høj grad blive tilpasset det internationale marked. De vil miste det danske særpræg og ikke beskrive særlige danske forhold, og de vil derved også nemt miste appellen til danske læsere.

Blandt de meget få børne- og ungdomsforfattere, der har fået støtte fra Statens Kunstfond, kan nævnes Cecil Bødker og Bent Haller. Det har i begge tilfælde været for bøger, der også kan læses af de voksne. Der er således aldrig givet personeller værkstøtte i forbindelse med udgivelse af illustrerede børnebøger og flerfarvede billedbøger. Tremandsudvalget i Statens Kunstfond har desuden udtalt, at det ikke kan støtte dansk børne- og ungdomslitteratur, fordi det ikke har den fornødne indsigt i området.

Den danske børne- og ungdomslitteratur bør derfor støttes i langt højere grad end tidligere. Dels fordi det kulturpolitisk er helt afgørende at søge at fastholde, fremme og øge læserskaren blandt børn og unge og dels for at bibeholde og helst forbedre den danske børne- og ungdomslitteratur, dens stæde og særpræg.

Faglitteratur

Det er for tiden ikke muligt for faglitterære forfattere at komme i betragtning med hensyn til støtte fra Statens Kunstfond eller lignende støtteordninger.

Faglitteraturen har en stadig voksende betydning i det almene informationsbillede. Det gælder

bøger til undervisning for børn, unge og voksne, og det gælder i høj grad almen oplysning for voksne.

Fagforfatterens dårlige økonomiske vilkår skyldes især, at fagbøger kræver et stadig større forarbejde og i stigende grad illustrationer samt inddragelse af andre medier.

En støtte til den danske fagbog bør forenes i to ordninger: en personstøtteordning og en værkstøtteordning.

Klassikere (udgivelse og oversættelse)

Det er vigtigt at vi sikrer os mod »kulturelt hu-kommelsestab«. Et af midlerne er, at danske og oversatte udenlandske klassikere er tilgængelige i rimelige udgaver og i stort omfang.

De kommercielle markedsmekanismer, der regulerer bogproduktionen, er utilstrækkelige til at skabe denne sikring, hvorfor der bør udlignes ved hjælp af offentlige midler.

En række klassiske danske forfatterskaber bringes i kritiske udgaver som forudsætning for folkelige udgaver. Sådanne udgaver vil kunne udarbejdes gennem udvidet person- og værkstøtte.

For at muliggøre nye og bedre oversættelser af udenlandske klassikere er det nødvendigt at oprette et antal oversætterstipendier, som kan sikre oversætterne arbejdsro i en betydelig længere periode, end det normale oversætterhonorar kan.

Samtidig bør der, for at de tabgivende udgivelser kan realiseres, indføres en lagerstøtte til klassikerudgaver, som forpligter forlagene til at holde de pågældende udgivelser tilgængelige i en fastsat længere periode.

Der bør derfor oprettes et uvildigt organ, hvis opgave skal være at indsamle og koordinere oplysninger om udgivelsesbehov på klassikerområdet samt at fordele støttemidler til disse udgivelser. Organet kan eventuelt oprettes under Statens Kunstfond.

Udgivelse af et dansk leksikon – encyklopædi

Behovet for udgivelse af en stor, altomfattende dansk encyklopædi har længe været meget påtrængende. Siden udgivelsen af Salmonsens leksikon sidst i 1920'erne har der ikke været mulighed for at udsende et lignende værk.

Tidsskrifter

De fleste danske kulturtidsskrifter befinder sig i en meget betrængt økonomisk situation. De færreste tidsskrifter har mulighed for at betale honorar til bidragydere, og selv under den forudsætning at

der ikke betales honorar, er det svært for dem at overleve. Det er en kendsgerning, at mange tidsskrifter ikke overlever meget mere end det første udgivelsesår.

Til imødegåelse af disse problemer findes der en støtteordning, men der er tale om meget små beløb. En egentlig organiseret støtte i lighed med den, der findes for litteraturens og kunstens vedkommende, eksisterer ikke, til trods for at netop tidsskrifterne udgør et vigtigt middel til præsentation af og orientering om den nye litteratur og kunst og de nye træk inden for det øvrige kulturområde og kulturdebatten.

Det er derfor vigtigt, at der etableres en offentlig støtteordning for tidsskrifter, der ligesom de øvrige foreslåede støtteordninger kunne organiseres under Statens Kunstfond, men som også kunne etableres i egen regie. Støtten skal tildeles ud fra et kvalitativt skøn under hensyntagen til væsentlige nye initiativer. Den kan ydes på to måder, dels som produktionsstøtte, dels som sikring af en rimelig honorering af redaktion og bidragydere. Støtten tildeles tidsskrifter, som er udkommet i mindst et år og med mindst tre numre årligt.

Støttearter og beløb

Afgørende er, at der skal være tale om en aktiv anvendelse af midlerne fremfor passive stipendier til at overleve for.

Nedennævnte forslag er ikke udtryk for en idealløsning. Det umiddelbare støttebehov på det litterære område vurderes til at være langt større, nemlig ca. 60 mill. kr.

Beløbet bør derfor fra begyndelsen sikres en reguleringsmekanisme.

1) *Personstøtteordninger* for børne- og ungdomsforfattere, faglitterære forfattere samt oversættere i form af arbejdsstipendier, faste ydelser og produktionspræmier.

60 personer à 50.000 kr.

2) *Værkstøtteordninger* til udgivelse og oversættelse af klassisk litteratur, illustrerede danske børne- og ungdomsbøger, dansk faglitteratur, kunstbøger samt nationale encyklopædier.

Såfremt et værk, som har fået støtte, giver overskud, skal tilbagebetaling ske således, at det ikke medfører modregning i den årlige bevilling.

200 værker à 25.000 kr.

Encyklopædistøtte 5 mill. kr.

Lagerstøtte til klassikere ½ mill. kr.

3) *Tidsskriftstøtteordning.*

20 tidsskrifter à 75.000 kr.

Når disse støtteordninger har fungeret i nogen tid, skal de naturligvis tages op til nøjere overvejelse – eventuelt med henblik på en anden fordeling mellem de enkelte områder.

Styring

For at skabe en så enkel administration som muligt kan ordningen praktisk-administrativt varetages af Statens Kunstfond ved oprettelse af en række nye tremandsudvalg, der skal følge samme regler med hensyn til funktion m.v. som Statens Kunstfonds eksisterende tremandsudvalg.

Ordningen kan også etableres som en udvidet person- og værkstøtteordning uafhængig af Statens Kunstfond.

Den ideelle løsning vil formentlig være oprettel-

se af tremandsudvalg for hvert af de nævnte områder, der hver får tilstillet et rådighedsbeløb, således at de kan indhente de nødvendige konsulentudtalelser eller -bistand, hvor det findes fornødent. Der kan dog muligvis også oprettes i alt 2 tremandsudvalg. Det ene skal så bestå af repræsentanter for børne- og ungdomslitteraturen, den »illustrerede bog« og faglitteraturen, og det andet af personer med indsigt i den klassiske litteratur og personer med viden om encyklopædier og tidsskrifter.

Det er forudsat, at der inden for det foreslåede beløb også findes plads til en udvidelse af Statens Kunstfonds daglige administration eller administration af ordningerne på anden måde.

Ordningen forudses at træde i kraft fra den 1. januar 1985.